

Vergaderjaar 1991-1992 Nr. 33

22 341**Verklaring van bepaalde Europese regeringen
inzake de produktiefase van de
Ariane-draagruket****Nr. 1****BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN**

Aan de Voorzitters van de Eerste en van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 7 oktober 1991

Ter griffie van de Eerste en van de Tweede Kamer der Staten-Generaal ontvangen op 8 oktober 1991. De wens dat deze overeenkomst aan de uitdrukkelijke goedkeuring van de Staten-Generaal wordt onderworpen kan door of namens een van beide Kamers of door ten minste vijftien leden van de Eerste Kamer dan wel dertig leden van de Tweede Kamer te kennen worden gegeven uiterlijk op 7 november 1991.

Ter voldoening aan het ter zake bepaalde in de Grondwet,¹ de Raad van State gehoord, heb ik de eer U hierbij ter stilzwijgende goedkeuring over te leggen de op 4 oktober 1990 te Parijs tot stand gekomen Verklaring van bepaalde Europese regeringen inzake de produktiefase van de Ariane-draagruket (Trb. 1991, 137).²

Een toelichtende nota bij de Verklaring treft U eveneens hierbij aan.

De goedkeuring wordt alleen voor Nederland gevraagd.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
H. van den Broek

¹ Art. 91, (1), add. art. XXI, (1) (a) G.W. en art. 61, (3), G.W. 1972.

² Ter inzage gelegd op de bibliotheek.

S-IZ

TOELICHTENDE NOTA

1. Algemeen

A. De Verklaring van 1980

Op 14 januari 1980 is te Parijs tot stand gekomen de Verklaring van bepaalde Europese regeringen inzake de produktiefase van de Ariane draagraket (Trb. 1982, 1), verder te noemen: de Verklaring. Deze verklaring behelst een intergouvernementele overeenkomst (een verdrag in de zin van de Grondwet), waarin de betrokken regeringen de feitelijke produktie, verkoop en lancering van de Ariane draagraket toevertrouwden aan het internationale industriële consortium Arianespace, een naamloze vennootschap naar Frans recht met zetel in Parijs. Dit consortium werd op 26 maart 1980 met een aandelenkapitaal van FF 120 mln opgericht. Het Nederlandse bedrijfsleven nam er in deel met 2,2%. Door een latere aandelenemissie heeft deze verhouding zich iets gewijzigd en bedraagt het Nederlandse aandeel thans 2,09%.

Voor de reden waarom indertijd voor deze opzet is gekozen, en waarom het Koninkrijk partij is geworden bij deze overeenkomst, moge worden verwezen naar Kamerstukken II 1981/82, 17 551.

Alhoewel het Europees Ruimte Agentschap (ESA) zelf geen partij was bij deze overeenkomst, zou het een actieve rol bij de implementatie ervan spelen (gedefinieerd in het tweede hoofdstuk).

Ter uitwerking van de in de Verklaring opgenomen regelingen sloot ESA op zijn beurt een werkovereenkomst («Convention») af met Arianespace, die in december 1980 door de ESA Raad werd goedgekeurd. De Engelse tekst daarvan (er is geen Nederlandse vertaling) is destijds gedeponereerd bij de griffie van de beide Kamers der Staten-Generaal ter kennisneming door de leden.

Tot de Verklaring, die op 30 oktober 1980 in werking trad, is Nederland toegetreden op 17 november 1982. Voor meer bijzonderheden over de Verklaring en de motivering van de Nederlandse toetreding moge korthedshalve worden verwezen naar de desbetreffende Kamerstukken (II, 1981/82, 17 551).

B. De herziene Verklaring

Toen eenmaal besloten was dat men van de expiratie van de Verklaring, op 31 december 1989, wilde profiteren door deze niet eenvoudigweg te verlengen, doch ook te verbeteren, bleek langdurig internationaal overleg noodzakelijk voordat overeenstemming kon worden bereikt over een nieuwe tekst. Aangezien de oorspronkelijke Verklaring inmiddels expireerde en het productieproces van de raketten uiteraard gewoon doorgang moest vinden, is tijdelijk verder gewerkt op basis van een resolutie van de ESA Raad d.d. 14 december 1989, inhoudende dat de vertegenwoordigers van de bij de Verklaring aangesloten regeringen hun uiterste best zouden doen uiterlijk in het tweede kwartaal van 1990 de tekst van de *nieuwe* Verklaring gereed te hebben. Het is de bedoeling dat deze met terugwerkende kracht per 1 januari 1990 in werking zal treden.

Het is hoofdzakelijk de wens van de aangesloten landen de relatie met Arianespace beter te regelen en meer inzicht te krijgen in de werkwijze ervan, die ten grondslag heeft gelegen aan de aanwijzingen die in de bestaande tekst zijn aangebracht. Men had het gevoel dat Arianespace voor het uitoefenen van zijn – voor het Agentschap onontbeerlijke – taak over een relatief grote vrijheid beschikte en dat de behoefte bestond aan zekere controlemechanismen. Hierbij is tegelijkertijd gewaakt voor

onnodige betutteling die een efficiënte bedrijfsvoering door Arianespace in de weg zou kunnen staan. Daarnaast bestond het verlangen duidelijker vast te leggen dat Arianespace, al is het een onderneming naar Frans recht, niet zozeer Franse als wel Europese belangen vertegenwoordigt.

Ten slotte zij opgemerkt dat Frankrijk lang heeft gepoogd de *nieuwe* Verklaring een werkingsduur van 20 jaar toe te kennen. Het heeft daarvoor echter nooit steun van de overige deelnemers gekregen, zodat de werkingsduur, evenals die van de oorspronkelijke Verklaring, op 10 jaar is gesteld.

Voor het overige zijn de volgende essentiële elementen uit de oorspronkelijke Verklaring gehandhaafd gebleven (zij het dat hier en daar wat formuleringen zijn aangescherpt):

- de eis dat Arianespace zoveel mogelijk de in ESA verband opgebouwde industriële structuur en werkverdeling zal handhaven;
- het ter beschikking stellen aan Arianespace door ESA en de aan de Verklaring deelnemende landen van faciliteiten, apparatuur en gereedschap, die zijn verkregen of verkregen zullen worden in het kader van de ontwikkelingsprogramma's en voor zover deze nodig zijn voor de productie en de lancering van de Ariane raket;
- de voorrechten die ESA en de deelnemende landen genieten boven derden bij het reserveren van lanceringen;
- het prijsbeleid dat Arianespace zal voeren ten aanzien van enerzijds ESA en de deelnemende landen en anderzijds derden (zie ook sub C hieronder);
- de onderlinge verplichtingen tussen ESA en Arianespace, die samenhangen met de door ESA uit te voeren programma's voor de verdere ontwikkeling van Ariane;
- de verantwoordelijkheid van de deelnemende landen en Arianespace voor het vreedzaam gebruik van de draagraket.

De eerdergenoemde werkovereenkomst («Convention») tussen ESA en Arianespace ter uitwerking van de Verklaring is aangepast om op één lijn te komen met de tekst van de nieuwe Verklaring.

C. Lanceerprijzen

De prijzen, die Arianespace ESA in rekening brengt voor de Ariane lanceringen, zijn voor een periode van 5 jaar vastgelegd in door de ESA Raad goed te keuren resoluties, die het resultaat zijn van onderhandelingen tussen ESA en Arianespace. De voor de periode 1 juli 1989 tot 31 december 1994 geldende resoluties, aangenomen door de ESA Raad op 28 juni 1988, is als bijdrage aan de nieuwe Verklaring gehecht, terwijl in de *nieuwe* Verklaring enige paragrafen over de resolutie zijn opgenomen. In principe zal in 1994 een resolutie worden aangenomen voor een nieuwe periode van 5 jaar.

2. Artikelen van de nieuwe Verklaring

Ten aanzien van de belangrijkste wijzigingen (ter vergelijking moge worden verwezen naar de tekst van de oorspronkelijke Verklaring in Trb. 1982, 1) zij het volgende vermeld.

Algemeen

In de oorspronkelijke tekst werden de begrippen «deelnemende staat» en «deelnemer» door elkaar heen gebruikt. Thans is gekozen voor het begrip «deelnemer».

Hoofdstuk I: Verplichtingen voor de deelnemers

I.1 Hiermede wordt uitdrukking gegeven aan de wens het Europese karakter van Arianespace te benadrukken.

I.3 – Gespecificeerd is dat Arianespace vooralsnog uitsluitend belast is met de productie van de voor onbemande vluchten bedoelde Ariane-4 en Ariane-5 raketten, daar nog geen overeenstemming bestaat over de verantwoordelijkheid voor de toekomstige bemande lanceringen met het ruimtevliegeruig Hermes. Dit vraagstuk zal te zijner tijd (vermoedelijk in 1994) een punt van nader overleg vormen tussen de deelnemende landen.

– Benadrukt is dat Arianespace verantwoordelijk is voor de productie van de Ariane raketten op basis van in ESA kader uitgevoerde ontwikkelingsprogramma's; door Arianespace aangebrachte productieverbeteringen dienen niet als ontwikkelingsactiviteiten te worden aangemerkt, die het Agentschap in rekening zouden kunnen worden gebracht (zie ook II.4 en III.11).

I.5 Met de nieuwe formulering wordt getracht het te voeren prijsbeleid op praktische wijze te regelen. Voor de resolutie van 28 juni 1988, die de periode van 1 juli 1989 tot 31 december 1994 bestrijkt, moge worden verwezen naar hetgeen hierboven sub C is uiteengezet.

I.9 De oorspronkelijke tekst verplichtte de deelnemende landen expliciet tot het afsluiten van een separate overeenkomst voor de financiering van het ruimtecentrum te Kourou (Frans Guyana), waarvandaan de Ariane raketten worden gelanceerd. De financiering wordt inmiddels iedere 3 jaar opnieuw vastgesteld (laatstelijk in november 1989). Krachtens artikel II.9 (zie aldaar) is het beheer van het financieringsarrangement thans in handen gelegd van de Ariane Programma Raad van ESA.

Hoofdstuk II: Verplichtingen voor het Agentschap

II.1 Door het Agentschap uit te roepen tot hoeder van de Verklaring is getracht extra waarborgen in te bouwen voor naleving ervan.

II.3 Op Frans verzoek is gespecificeerd dat het Agentschap zijn rol van ontwikkelingsautoriteit heeft gedelegeerd aan het Franse Centre National des Etudes Spatiales (CNES).

II.4 Evenals in I.3 wordt benadrukt dat productie zal plaatsvinden op basis van de ontwikkelingsprogramma's van ESA.

II.6 Deze nieuwe paragraaf is opgenomen teneinde een betere afstemming van de ontwikkelingactiviteiten van het Agentschap op de mondiale lanceermarkt te realiseren.

II.8 Deze paragraaf is de formalisering van het besluit van de ESA Raad het Agentschap depositaris te maken van de Verklaring.

II.9 Deze paragraaf geeft een aantal uitbreidingen te zien van het takenpakket van het ESA orgaan, dat namens de lidstaten toezicht houdt op de uitvoering van de ontwikkelingsprogramma's van de Ariane, de Ariane Programma Raad. De bedoeling is vooral de deelnemende landen beter geïnformeerd te houden over de activiteiten van Arianespace; zo is thans vastgelegd dat de Programma Raad jaarlijks een verslag van

Arianespace ontvangt en beleidsaanbevelingen aan Arianespace kan doen.

Daarnaast wordt sterker de nadruk gelegd op het vreedzame karakter van de activiteiten van het Agentschap (zoals van oudsher slechts omschreven in I.2).

II.10 Deze paragraaf expliciteert de nauwe betrokkenheid van ESA bij de Verklaring: de ESA Raad kan zich met de implementatie ervan bezig houden (zie ook IV.3.).

Hoofdstuk III: Verplichtingen voor Arianespace

III.1 De tekst is wat zuiverder geformuleerd dan voorheen; gezien het feit dat Arianespace zelf niet is aangesloten bij het ESA verdrag (Trb. 1975, 123), kan het slechts op afgeleide wijze aan de bepalingen daarvan worden gehouden.

III.2 Deze sectie behelst één van de hoekstenen van het ESA-beleid, n.l. de evenwichtige spreiding van de industriële aanbestedingen over de lidstaten (naar rato van het financiële aandeel van de lidstaten in elk overeenkomstig programma en programma-onderdeel). Ook voorheen kon Arianespace om commerciële redenen van deze praktijk afwijken, doch de procedure daarvoor is thans wat verzaamd door de eis dat redelijke gronden dienen te worden aangevoerd; bovendien heeft formalisering van de procedure plaatsgevonden, doordat deze thans ook is vastgelegd in de overeenkomst tussen ESA en Arianespace.

III.4 De procedures voor de overdracht door Arianespace van in ESA-verband ontwikkelde technologie en «know-how» aan derden zijn aanzienlijk verzaamd. Dit werd wenselijk om commerciële én politieke redenen.

Thans heeft Arianespace een meldingsplicht betreffende verzoeken tot dergelijke overdrachten, terwijl het in zijn contracten met derden de relevante ESA-procedures, alsmede internationale afspraken die ter zake tussen de deelnemers gelden, dient te releveren.

Van belang is hier dat binnen ESA recentelijk overeenstemming is bereikt over de tekst van op dit soort overdrachten toegesneden procedureregels.

III.6 In het geval dat zich – ondanks het ook in de oorspronkelijke Verklaring vastgelegde voorrangrecht van ESA en de deelnemers t.o.v. derden – conflicten voordoen met Arianespace over lanceerdata, dient overleg plaats te vinden tussen Arianespace en ESA. De nieuwe overeenkomst tussen ESA en Arianespace biedt overigens (hoofdstuk 3) regels ter voorkoming van dit soort conflicten.

III.7 Deze nieuwe paragraaf geeft uitdrukking aan het streven van de deelnemers meer inzicht te krijgen in de werkwijze van Arianespace.

III.8 Deze paragraaf heeft enige uitbreiding ondergaan ten einde duidelijker tot uitdrukking te doen komen dat de ontwikkelingsactiviteiten van ESA en zijn de deelnemende landen het onontbeerlijke complement vormen voor de produktieactiviteiten van Arianespace.

III.11 Hiermede wordt Arianespace nogmaals aangespoord verbeteringen in het produktieproces en het produkt op eigen kosten aan te brengen, zonder dat een beroep op de voor de ontwikkelingsprogramma's bestemde gelden van de deelnemende landen wordt gedaan (zie hiervóór sub I.3 en II.4).

III.12 Aan deze sectie is een nieuwe paragraaf toegevoegd ter onderstreping van het Europese karakter van Ariespace en van de betrokkenheid van de deelnemende ESA-lidstaten bij de Ariane productie.

Hoofdstuk IV: Diversen

IV.1 De aansprakelijkheidsregeling is iets preciezer geformuleerd: de Franse regering is verantwoordelijk voor de vergoeding van schade die door welke lancering dan ook, mits uitgevoerd door Ariespace, optreedt.

IV.2 (a) Deze paragraaf specificceert op welke wijze de nieuwe Verklaring in werking kan treden: nadat twee derde van de landen, die bij de oorspronkelijke Verklaring waren aangesloten (alle ESA lidstaten met uitzondering van Noorwegen en Oostenrijk) de Directeur-Generaal te kennen hebben gegeven de Verklaring te aanvaarden.

(b) Gehandhaafd is de mogelijkheid van toetreding enkel op basis van kennisgeving van toetreding gedurende drie maanden na inwerking-treding van de Verklaring; landen, die later willen toetreden, zullen eerst toestemming van de deelnemende landen moeten verkrijgen.

(c) De werkingsduur van de Verklaring is (na langdurig overleg, als boven beschreven) gesteld op tien jaar. Gehandhaafd is (in iets exacter gestelde bewoordingen) de mogelijkheid tot verlenging van de werkingsduur ervan ten behoeve van lanceercontracten, die nog binnen de werkingsduur van de Verklaring zijn afgesloten.

Het overleg over een nieuwe Verklaring dient uiterlijk één jaar (was: drie jaar) voor expiratie van de lopende te beginnen.

(d) Deze paragraaf geeft de wijze aan, waarop tussentijdse wijzigingen dienen te worden aangebracht: op verzoek van één derde van de deelnemers of van de Directeur-Generaal van ESA dient men bijeen te komen om hierover van gedachten te wisselen (of om de implementatie van de Verklaring te bespreken).

NB. Evenals voorheen dienen amendementen met unanimiteit te worden goedgekeurd (thans opgenomen in IV.2.(e)).

IV.3 Voortaan zal eerst de ESA Raad trachten oplossingen te vinden bij interpretatie- of implementatiegeschillen, alvorens toevlucht wordt genomen tot een zwaar middel, als de in artikel XVII van het ESA verdrag omschreven arbitrageprocedure.

3. Koninkrijkspositie

Aangezien de Nederlandse Antillen en Aruba bij de samenwerking op ruimtevaartgebied niet betrokken zijn, wordt de goedkeuring van de Verklaring alleen voor Nederland gevraagd.

De Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken,
P. Dankert

De Minister van Economische Zaken,
J. E. Andriessen